

AZƏRBAYCANDA MƏKTƏB TƏHSİLİNİN ELMI-PEDAQOJİ CƏHƏTDƏN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİNDƏ "AZƏRBAYCAN MƏKTƏBİ" JURNALININ ROLU

NƏSRƏDDİN MUSAYEV

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, Azərbaycan Respublikasının Qabaqcıl təhsil işçisi. E-mail: musayev.nm@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-1164-2415>

Məqaləyə istinad:

Musayev N. (2024). Azərbaycanda məktəb təhsilinin elmi-pedaqoji cəhətdən təkmilləşdirilməsində "Azərbaycan məktəbi" jurnalının rolu. *Azərbaycan məktəbi*, № 4 (709), səh. 113-120

DOI: 10.30546/32898065.2024.4.127

ANNOTASIYA

Azərbaycanda pedaqoji mətbuat sahəsində ən uzunömürlü jurnal olan "Azərbaycan məktəbi"nin səhifələrində Azərbaycan təhsilinin yüz illik tarixi yaşayır. Jurnal respublikada təhsil sisteminin formalaşması və inkişafında, savadsızlığın ləğv edilməsində, məktəb təhsilinin elmi-pedaqoji cəhətdən təkmilləşdirilməsində, yeni təlim üsulları, təlim-tərbiyənin forma və metodlarının şərhində və müəllim hazırlığında səmərəli fəaliyyət göstərmişdir. "Azərbaycan məktəbi"nin müxtəlif illərdə çap olunan nömrələrini müqayisə edəndə elmi yeniliklərlə qabaqcıl təcrübənin bir-birini zənginləşdirdiyini, inkişaf etdirdiyini və bununla da zəngin pedaqoji irs yarandığını görürük. Maraqlı cəhət odur ki, jurnalın səhifələrində əks olunan qabaqcıl təcrübənin əksəriyyəti təkcə məqalənin çap olunduğu zamanın deyil, həm də sonrakı dövrlərin məktəbi üçün yararlıdır. Deməli, jurnal təcrübə mənbəyi olmaq funksiyasını da yerinə yetirməkdədir. 1929/1930-cu dər ilindən etibarən bütün məktəblər üçün məcburi olan tədris planları və proqramlarının təsdiq və tətbiq olunması, ümumi icbari təhsilə keçilməsi və savadsızlığın ləğv edilməsinin bir vəzifə kimi qarşıya qoyulması ilə bağlı görülən ümumxalq əhəmiyyətli işlər haqqında məlumatları da həmin jurnalın səhifələrindən oxuyuruq. Hər bir xalqın milli-mədəni intibahında mətbuatın rolu danılmazdır. Bu baxımdan Azərbaycanda ilk pedaqoji mətbuat orqanı olan "Azərbaycan məktəbi" jurnalı xalqımızın təhsil mədəniyyətini yaradan və onu inkişaf etdirən vasitələrdən biri hesab edilə bilər. Məqalədə jurnalın bundan sonra da təhsilin inkişafına xidmət missiyasını yerinə yetirməsi üçün müəyyənləşdirilən hədəflər də verilib.

Açar sözlər: "Azərbaycan məktəbi", pedaqoji mətbuat, təhsil sistemi, təlim üsulları, müəllim hazırlığı.

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 01.10.2024

Qəbul edilib: 01.11.2024

THE ROLE OF THE AZERBAIJAN JOURNAL OF EDUCATIONAL STUDIES IN THE SCIENTIFIC-PEDAGOGICAL IMPROVEMENT OF SCHOOL EDUCATION IN AZERBAIJAN

NASRADDIN MUSAYEV

Doctor of Philosophy in Philology, Advanced Education Worker of the Republic of Azerbaijan. E-mail: musayev.nm@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0003-1164-2415>

To cite this article:

Musayev N. (2024). The role of the Azerbaijan Journal of Educational Studies in the scientific-pedagogical improvement of school education in Azerbaijan. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 709, Issue IV, pp. 113–120

DOI: 10.30546/32898065.2024.4.127

ABSTRACT

The Azerbaijan Journal of Educational Studies, the longest-running publication in the field of pedagogical press in Azerbaijan, holds within its pages the century-long history of Azerbaijani education. The journal has played an effective role in the formation and development of the education system in the republic, the elimination of illiteracy, the scientific-pedagogical improvement of school education, the interpretation of new teaching methods, forms, and methods of education and training, as well as in teacher preparation. When comparing the issues of the Azerbaijan Journal of Educational Studies published in different years, we see that scientific innovations and advanced practices enrich and develop each other, thereby creating a rich pedagogical heritage. What is interesting is that much of the advanced practices reflected in the journal's pages are useful not only for the schools of the time when the articles were published but also for later periods. This means that the journal also fulfills the function of being a source of practical experience. We also read in the pages of this journal about nationwide important activities related to the approval and implementation of mandatory teaching plans and programs for all schools starting from the 1929/1930 academic year, the transition to compulsory general education, and the task of eradicating illiteracy. The role of the press in the national and cultural renaissance of any nation is undeniable. In this regard, the Azerbaijan Journal of Educational Studies, the first pedagogical publication in Azerbaijan, can be considered one of the tools that created and developed the educational culture of our people. The article also provides the goals set for the journal to continue fulfilling its mission of serving the development of education.

Keywords: Azerbaijan Journal of Educational Studies, pedagogical press, education system, teaching methods, teacher training.

Article history

Received: 01.10.2024

Accepted: 01.11.2024

Müsəlman şərqində ilk demokratik respublika olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti təhsil və maarifləndirmə işlərinə prioritet istiqamətlərdən biri kimi xüsusi diqqət yetirirdi. Bu sahədə sistemli fəaliyyət həyata keçirmək üçün hələ Azərbaycanın istiqlaliyyətinin elan edildiyi gün – 1918-ci il mayın 28-də strukturu üç şöbədən (ümumi orta təhsil, ali və orta-ixtisas təhsili, peşə məktəbləri) ibarət olan Xalq Maarifi Komissarlığının yaradılması haqqında qərar qəbul edildi. Bu komissarlıq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mövcud olduğu 23 ay ərzində təhsil sahəsində əhəmiyyətli işlər gördü: məktəblər milliləşdirildi, azərbaycanlı uşaqların ana dilində təhsil almaq hüququ rəsmiləşdirildi, milli kadrlardan ibarət müəllim heyətinin formalaşdırılması işi intensivləşdirildi, tədris olunan fənlər üzrə proqram və dərslərin yazılmasına başlandı, ölkədə pedaqoji kadrlara olan tələbatın ödənilməsi məqsədilə müəllim hazırlığı ilə məşğul olan ali məktəb yaradıldı, 1919-1920 tədris ilindən başlayaraq, yüz nəfər azərbaycanlı gəncin hökumət hesabına təhsil almaq üçün xarici ölkələrin nüfuzlu ali məktəblərinə göndərilməsi reallaşdırıldı. Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Ağa Musa Nağıyev, Həmidə Məmmədquluzadə, Murtuza Muxtarov, Şəmsi Əsədullayev kimi mesenatların da maddi yardımı ilə milli təhsil quruculuğu sahəsində az müddətdə çox əhəmiyyətli işlər görüldü. Bununla belə, o dövrdə Azərbaycanda məktəblər üçün hökumət qərarlarını, müəllimlərə istiqamət verə biləcək pedaqoji, elmi-metodik materialları nəşr edən mətbuat orqanı yox idi. İctimai fikrin, maarif və pedaqoji biliklərin geniş yayılmasına olan ehtiyacı nəzərə alan o dövrün mütərəqqi fikirli ziyalıları problemin həlli yolunu pedaqoji mətbuatın yaradılmasında görsələr də, bu istəklərini həyata keçirə bilmədilər. Halbuki pedaqoji mətbuat yaratmaq barədə fikirlər hələ cümhuriyyət qurulmamışdan əvvəl də var idi. Belə bir ideyanı ilk dəfə Nəriman Nərimanov irəli sürüb, sonralar da bu barədə müxtəlif təşəbbüslər göstərilib. Məşhur müəllim və mühərrir Əlisgəndər Cəfərzadənin redaktorluğu ilə 1906-cı ilin aprelində nəşrə başlayan

"Dəbistan", görkəmli pedaqoq Mahmudbəy Mahmudbəyovun redaktorluğu ilə həmin ilin sentyabrından dərc olunan "Rəhbər" jurnalları bu məqsədlə fəaliyyətə başlayıb. Həmin jurnalların əsas məramını böyüyən nəslin maarifləndirilməsi, uşaqların təhsilə həvəsləndirilməsi, onlara müxtəlif elmi, ədəbi, ictimai hadisələrə dair məlumatların verilməsi təşkil edirdi. "Rəhbər" və "Dəbistan" elmi-pedaqoji, ədəbi-ictimai məlumatlar verməklə yanaşı, həm də xalqı yeni məktəblər açmağa və hamılıqla təhsilə çağırırdı. Bu jurnallarda ümumxalq əhəmiyyətli problemləri sadalamaqla kifayətlənməyən, həmin problemlərin həlli yollarını da göstərən təhsil fədailərimiz köklü dəyişikliklər etmədən həqiqi maarifə yiyələnməyin mümkün olmadığını göstərirdilər (Ağayev, 1981).

1911-ci ildə nəşrə başlayan "Məktəb" jurnalı da sələflərinin işini davam etdirib, "Rəhbər" və "Dəbistan"la yanaşı zəmanəsinin mühüm əhəmiyyətli pedaqoji problemlərinin həllinə öz müsbət təsirini göstərərək, xalq maarifinin sonrakı inkişafında mühüm rol oynayıb. O dövrün siyasi rejiminin təzyiqləri, mətbuat işçilərinin çatışmazlığı, maddi çətinliklər və digər səbəblərdən nəşrini dayandırmaq məcburiyyətində qalan bu jurnallar qabaqcıl pedaqoji ideyaların yayılması, fəal təlim metodlarının, tərbiyə işinin təbliği, təhsilin dünyəviliyi uğrunda mübarizə aparan mətbuat orqanları kimi mədəniyyət tariximizdə şərəfli yer tutub.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti həmin jurnalların prioritet hesab etdiyi, lakin obyektiv və subyektiv səbəblərdən həyata keçirə bilmədiyi ideyaları gerçəkləşdirmək istiqamətində böyük işlər görsə də, milli pedaqoji mətbuat orqanı yarada bilmədi. Bu sahədə ilk uğur Azərbaycanda demokratik cümhuriyyətin süqutundan, yəni sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra oldu. Tarixi reallıq bundan ibarətdir ki, 1920-ci ildən sonra da Azərbaycanda məktəb təhsilinin təşkili, onun məzmunu, təlim üsulları və digər maarif məsələlərinə dair müxtəlif tədbirlər həyata keçirilməyə başlandı. Elm, mədəniyyət məsələləri ilə yanaşı xalq maarifinin inkişafı, savadsızlığın ləğvi qarşıda duran ciddi məsələlərdən idi. Yeni

yaranan və ildən-ilə inkişaf edən məktəblərdə, savad kurslarında təlim işinin təşkilinə rəhbərlik etmək, müəllimləri dövrün tələblərinə uyğun pedaqoji üsullarla silahlandırmaq, hökumətin xalq maarifi ilə əlaqədar qərarlarını müəllimlərə çatdırmaq üçün yeni dövrlə səsleşən pedaqoji mətbuatın yaradılması zərurəti yaranıb. 1920-ci ildə cəmi bir nömrəsi işıq üzü görən “Xalq maarifi” və 1923-cü ildən nəşr olunan “Maarif və mədəniyyət” jurnalları pedaqoji təmayüllü mətbuat orqanları olsalar da, sırf elmi-metodiki, pedaqoji jurnal rolunu oynamırdı.

Məzmunu və profili etibarilə pedaqoji məhiyyət daşıyan belə jurnal məhz 1924-cü ilin aprelində nəşrə başlayan “Yeni məktəb” oldu. Jurnal yuxarıda da qeyd edildiyi kimi, ilk nömrəsindən qarşısına qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində nəzərəcarpacaq işlər gördü. “Yeni məktəb”in birinci nömrəsində jurnalın vəzifələrini şərh edən baş məqalədə yazılırdı: “Jurnalımızın səhifələrində, bir tərəfdən, təlim və tərbiyə sahəsində böyük pedaqoji qüvvələri çalışan şura Rusiyasının maarif təcrübələrini aydınlaşdıracaq, digər tərəfdən, ümumən Azərbaycan məktəblərinin vəziyyətini və onların yaşamasına lazım olan hər şeyi izah edəcəyik” (Mehdizadə, 1968). Fəaliyyətinin qısa xarakteristikasını verməli olsa q deyə bilərik ki, jurnal:

- respublikada savadsızlığın ləğv edilməsində;
- yeni məktəblərin təşkilində;
- məktəb təhsilinin elmi-pedaqoji cəhətdən təkmilləşməsində;
- yeni təlim üsulları, təlim-tərbiyənin forma və metodlarının şərhində;
- müəllim hazırlığında səmərəli fəaliyyət göstərilib.

1929/1930-cu dər ilindən etibarən bütün məktəblər üçün məcburi olan tədris planları və proqramlarının təsdiq və tətbiq olunması, ümumi icbari təhsilə keçilməsi və savadsızlığın ləğv edilməsinin bir vəzifə kimi qarşıya qoyulması ilə bağlı görülən ümumxalq əhəmiyyətli işlər haqqında məlumatları da həmin jurnalın səhifələrindən oxuyuruq. “Gənc müəllimlərin arzularına əməl edərək respublikanın pedaqoji

mətbuatı və birinci növbədə “Yeni məktəb” jurnalı məktəblərin təcrübələrini işıqlandırır” (Mehdizadə, 1968).

Təhsil quruculuğu və yeni təlim üsullarının şərh olunaraq pedaqoji kollektivlərə çatdırılmasında yeganə mənbə olan “Yeni məktəb” jurnalı müəllimlərin stolüstü kitabına çevrilir, onların gündəlik işlərində mühüm rol oynayır. Ona görə də jurnalın 1930-cu ildən etibarən “Müəllimə kömək” adlandırılması məqsədəuyğun sayıldı. Sələfinin başladığı ümumxalq əhəmiyyətli işlərin daha geniş məna və məzmununda həyata keçirilməsini reallaşdırmağa çalışan “Müəllimə kömək” ümumi icbari təhsilin necə həyata keçirilməsi, qabaqcıl təcrübənin öyrənilib yayılmasına dair yazılar dərc edir, pedaqogika sahəsindəki nailiyyətlərdən bəhs edən elmi-nəzəri, pedaqoji məqalələrlə müəllimlərə məsləhətlər verirdi.

1941-ci ilin iyununda bu yeganə pedaqoji jurnal müharibənin başlanması ilə əlaqədar fəaliyyətini dayandırsa da, 1943-cü ilin iyulundan o dövrdə xalq maarif komissarı işləyən Mirzə İbrahimovun səyi nəticəsində “Azərbaycan məktəbi” adı ilə yenidən nəşr olunmağa başladı. Azərbaycan Xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov bu barədə sonralar yazırdı: “O zaman müharibə dövrü, ölkədə gərginlik vaxtı, gündəlik həyatda çox şeylərin çatışmadığı bir zamanda bu təşəbbüs bəzilərinə qəribə görünürdü. Lakin təlim və tərbiyənin vacib məsələlərini, məktəb həyatını ətraflı, köklü-budaqlı işıqlandıran elmi yazılara ehtiyac xüsusi bir jurnalın çap olunmasını tələb edirdi. Beləliklə, “Azərbaycan məktəbi” yenidən meydana çıxdı... Bu illər ərzində respublikamızda pedaqoji fikrin inkişafında, təlim-tərbiyə sisteminin kamilləşməsində, pedaqoji elmi kadrların yetişməsində, püxtələşməsində, mənəcə, onun xidmətləri çox böyükdür” (İbrahimov, 1984).

Jurnalın tarixinə nəzər salarkən görürük ki, müharibənin ağır məşəqqətlərinə, mənəvi sarsıntılara, maddi çətinliklərə baxmayaraq işgüzar və yaradıcı kollektiv onun profilinə uyğun fəaliyyət göstərməsinə nail olub. Bu da həqiqətdir ki, təhsilin inkişafı məsələlərinə həsr

edilən məqalələrlə yanaşı məktəb tarixinin, xalqımızın pedaqoji fikir tarixinin, dilimizin, ədəbiyyatımızın, tariximizin tədqiqinə həsr olunan məqalələr ilk dəfə oxuculara məhz bu jurnal vasitəsilə çatdırılıb.

Uzun illər respublikamızda yeganə elmi-nəzəri, pedaqoji jurnal kimi fəaliyyət göstərən "Azərbaycan məktəbi" xalq maarifinin inkişafında müstəsna rol oynayıb, pedaqogika, psixologiya elmlərinin formalaşmasında özünəməxsus yer tutub, pedaqoji fikrimizin qiymətli xəzinəsi kimi təhsil tariximizə daxil olub. Azərbaycanda savadsızlığın ləğvi, ümumi icbari ibtidai, yedillik, səkkizillik və orta təhsilin təcridən tətbiqi, yetişməkdə olan gənc nəslin tərbiyəsi işinin təşkili və yerinə yetirilməsi sahəsində, təhsili idarə edən orqanlar tərəfindən irəli sürülüb vəzifələrin həyata keçirilməsində bilavasitə və fəal surətdə iştirak edib, təlim-tərbiyə prosesinin təşkilində müəllimlərə yaxından kömək göstərib. Jurnalda məşhur pedaqoqlardan Konstantin Uşinski, Yan Amos Komenski, Anton Makarenko, Vasili Suxomlinski, Stanislav Şatski və başqalarının pedaqoji görüşləri ardıcıl surətdə şərh və təbliğ edilirdi. Onun səhifələrində Bakı Universitetinin ilk rektoru olmuş professor Vasili Razumovski, tarixçi-alim, professor Pyotr Fredolin, Boris Komarovski, Şalva Amonaşvili, Pavel Yakobson (psixoloq) kimi məşhur alimlərin, akademiklərdən: Mixail Prokofyev (SSRİ Maarif naziri), Aleksandr Makovelski (Belarus-Bakı), Mirzə Maxmutov (Tatarıstan), Yuri Babanski (Rusiya- Kemerovo), Artur Petrovski (Rusiya-Sevostopol), Vladimir Adoratiski (Rusiya), Valeri Alekseyev (Rusiya), Aleksey Bodalyov (Rusiya), Vladimir Favorski (Rusiya), İvan Kairov (Rusiya) və Artur Petrovskinin (Rusiya-psixoloq), Azərbaycanın görkəmli akademiklərindən: Mehdi Mehdizadə, Feyzulla Qasımzadə, Məmməd Arif Dadaşzadə, Məmmədağa Şirəliyev, Firudin Köçərli, Teymur Bünyadov, Həmid Araslı, Əşrəf Hüseynov, Məmmədağa Şirəliyev, Tofiq Hacıyev, Ağamusa Axundov, Bəkir Nəbiyev, Budaq Budaqov, İsa Həbibbəyli, Nizami Cəfərov, Teymur Kərimli, Rasim Əliquliyev, Fuad Qasımzadə və b.; Azərbaycan Elmlər Akademiyasının müxbir

üzlərindən: Əbdülzəl Dəmirçizadə, Afad Qurbanov, Maqsud Cavadov, Cümşüd Zülfüqarlı, Yaşar Qarayev və b.; professorlardan: Əhməd Seyidov, Mərdan Muradxanlı, Əliheydər Həşimov, Nurəddin Kazımov, Yusif Talıbov, Hüseyn Əhmədov, Əjdər Ağayev, Abbas Zamanov, Mirəli Seyidov, Xeyrulla Məmmədov, Məmməd Məmmədov, Əbdül Əlizadə, Əkbər Bayramov, Muxtar Həmzəyev, Fərrux Rüstəmov, Ramiz Məmmədzadə, "Azərbaycan məktəbi" jurnalının məsul katibi və baş redaktor müavini olmuş Əliyar Qarabağlı, Zahid Qaralov, Yəhya Kərimov, Şəmistan Mikayılov, həmçinin digər tanınan alimlərin, pedaqoq və psixoloqların, təcrübəli müəllimlərin məqalələri dərc olunub.

Yüz ildir ki, təhsil işçilərinə elmi, nəzəri, pedaqoji və metodik xidmət göstərən bu jurnalın indiyə qədər 709 nömrəsi və ümumilikdə 7 mindən artıq elmi məqalə dərc olunub. Həmin məqalələrdən 1500-ə qədərini redaktəsini 26 il ərzində bu sətirlərin müəllifi edib. Jurnalda dərc olunan məqalələri müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin artırılmasında ən mötəbər mənbələrdən hesab etmək olar. Azərbaycan xalq pedaqogikası, etnopedaqogika, etnopsixologiya məsələləri, pedaqoji fikir tariximizin nadir inciləri, maarifçi ideyalar, məktəb tariximizlə bağlı araşdırmalar, xalqımızın mütərəqqi ziyalılarının, mütəfəkkirlərin təhsil və tərbiyə haqqındakı fikirləri ilk dəfə, demək olar ki, bu pedaqoji mətbuat orqanında dərc olunub.

Respublikamızda pedaqoq alimlərin yetişməsindəki rolunu da jurnalın ən böyük xidmətlərindən biri kimi dəyərləndirmək olar. Müasirlərimiz olan onlarla yaradıcı müəllimlərimizin təcrübəsi, pedaqoji istiqamətdə elmi fəaliyyəti məhz "Azərbaycan məktəbi" vasitəsilə təhsil ictimaiyyətinə çatdırılıb.

Keçmiş sovet respublikaları arasında ilk dəfə olaraq respublikamızda "Azərbaycan məktəbi" jurnalına əlavə kimi müxtəlif illərdə 8 adda metodik məcmuə dərc edilib. O dövrün tələblərinə uyğun olaraq ilk əlavə məcmuə 1947-ci ildən nəşrə başlayan "Russkiy yazık i literatura v Azerbaydjanskoy şkole" məcmuəsi olub. Bir neçə il sonra nəşrə başlayan "Azərbaycan dili

və ədəbiyyat tədrisi" (1954), "Fizika və riyaziyyat tədrisi" (1954), "Kimya və biologiya tədrisi" (1956), "Əmək və politexnik təlim" (1958), "Tarix, ictimaiyyat, coğrafiya tədrisi" (1964), "İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə" (1970), "Məktəbdə bədən tərbiyəsi" (1976) məcmuələri uzun illər müəllimlərin stolüstü kitabına çevrilib, respublikamızda təhsil quruculuğuna öz dəyərli töhfəsini verib. O da qeyd edilməlidir ki, fənlər üzrə əlavə metodik məcmuələr nəşrə başlayana qədər metodika sahəsindəki yeni ideyalar yalnız bu jurnal vasitəsilə təhsil ictimaiyyətinə çatdırılırdı (Musayev, 2011).

Göründüyü kimi, "Azərbaycan məktəbi" jurnalı böyük inkişaf yolu keçib, məcmuələrlə birlikdə pedaqogika və fənlərin tədrisi metodikasını əhatə edən sanballı nəşrə çevrilib. Ötən əsrin 70-80-ci illərində bu jurnal əlavələri ilə birlikdə ildə təxminən 700 min nüsxəyə yaxın tirajla, ümumi illik həcmi 192 çap vərəqi olmaqla nəşr edilirdi.

Hər bir xalqın milli-mədəni intibahında mətbuatın rolu danılmazdır. Bu baxımdan Azərbaycanda ilk pedaqoji mətbuat orqanı olan "Azərbaycan məktəbi" jurnalı xalqımızın təhsil mədəniyyətini yaradan və onu inkişaf etdirən vasitələrdən biri hesab edilə bilər.

Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra respublika müəllimlərinin ilk qurultayında ulu öndər Heydər Əliyev dərin mənalı nitqində demişdir: "...70 il ərzində Azərbaycan sovet hakimiyyəti dövrünü yaşamışdır. Biz bu gün iftixar hissi ilə deyə bilərik ki, o dövrdə Azərbaycan xalqı kütləvi surətdə maariflənmiş, savadlanmış, respublikamızda hər bir adamın təhsilə cəlb olunması məsələsi həll edilmişdir. Azərbaycanda savadsızlıq qısa bir zamanda ləğv olunmuş, respublikamızda güclü, zəngin təhsil potensialı, təhsil ocaqları və ... gözəl müəllimlər ordusu yaranmışdır"¹.

Respublikamızda təhsil sahəsində əldə olunan bu nailiyyətlərdə "Azərbaycan məktəbi"nin

xidmətləri də inkaredilməzdir. Jurnalın tarixinə nəzər saldıqda görürük ki, o, fəaliyyətə başladığı illərdən öhdəsinə düşən vəzifələri şərəflə yerinə yetirir. Jurnalın müxtəlif illərdə çap olunan nömrələrini müqayisə edəndə elmi yeniliklərlə qabaqcıl təcrübənin bir-birini zənginləşdirdiyini, inkişaf etdirdiyini və bununla da zəngin pedaqoji irs yarandığını görürük. Maraqlı cəhət odur ki, jurnalın səhifələrində əks olunan qabaqcıl təcrübələrin əksəriyyəti tək-cə məqalənin çap olunduğu zamanın deyil, həm də sonrakı dövrlərin məktəbi üçün yararlıdır. Deməli, jurnal təcrübə mənbəyi olmaq funksiyasını da yerinə yetirməkdədir. Belə hesab edirik ki, təhsil sahəsində müxtəlif problemlər üzrə böyük elmi əhəmiyyəti olan məsələləri, o cümlədən pedaqoji ideyaların və təcrübənin inkişaf dinamikasını müəyyən etmək baxımından "Azərbaycan məktəbi" jurnalını sistemli tədqiqat mənbəyinə çevirmək lazımdır.

Ötən əsrin ortalarından etibarən Azərbaycanda inkişaf etməyə başlayan metodika elmi, heç şübhəsiz, yeni təlim üsullarını, tədrisin elmi-metodiki cəhətdən təşkilini mühüm vəzifəyə çevirdi. Müəllimləri bu sahədə elmi-nəzəri materiallarla təmin etmək üçün tədqiqat işlərinə başlandı. Aparılan yaradıcılıq işlərinin, elmi-metodiki yeniliklərin təhsil ictimaiyyətinə çatdırılmasında "Azərbaycan məktəbi" nə əlavə kimi nəşr edilən metodik məcmuələrin əvəzsiz xidmətləri olub. Bu məcmuələr təhsilin inkişafına, yeni təlim üsullarının, qabaqcıl təcrübənin yayılmasına da ardıcıl kömək göstərmişdir.

Təəssüflər olsun ki, XX yüzilliyin 90-cı illərinin əvvəllərində respublikamızda hökm sürən qeyri-sabitlik jurnala da təsirsiz ötürmədi. Jurnalın dövlət qayğısından məhrum olması məcmuələrin bağlanması səbəb oldu. Ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra bütün sahələrdə olduğu kimi təhsil sahəsində də sürətli inkişafın təməli qoyuldu. Həmin dövrdən jurnal istiqamətinə uyğun olaraq 20-dən artıq rubrika altında təhsil sisteminin yeniləşməsi, mütərəqqi metod və üsulların təbliği, böyüməkdə olan nəslin milli adət-ənənələr ruhunda tərbiyə olunması, bütövlükdə təhsilin

¹ <https://lib.aliyevheritage.org/az/3116236.html>

milli və bəşəri dəyərlər zəminində qurulması istiqamətində təhsil işçilərinə elmi-nəzəri, metodiki kömək göstərir. Onları düşünməyə, mühakimə yürütməyə, yaradıcılıq fəaliyyəti göstərməyə istiqamətləndirməyə çalışır.

Təhsil sisteminin yeniləşməsi yeni pedaqoji düşüncə tərzinin formalaşmasını tələb etdiyindən həyata keçirilən köklü islahatlar elmi-pedaqoji fikrin məhsulu olan nəzəri pedaqoji məsələlərin təhsil işçilərinə çatdırılmasını aktuallaşdırdı. Ona görə də jurnalda daha çox yeni yanaşma, yeni mühakimə tələb edən məqalələrin nəşr olunmasına diqqət artırıldı. Bu kateqoriyadan olan materiallar ölkəmizdə təhsil islahatı tətbiq edilməyə başlandığı dövrdən jurnalın, demək olar ki, hər nömrəsində özünə yer tapır. Xüsusilə son dövrlərdə təhsil sahəsində beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi, monitoring və qiymətləndirmə, kurikulum, Boloniya prosesi, qloballaşma, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tədrisdə tətbiqi ilə bağlı tanınan pedaqoq və psixoloq alimlərin, Elm və Təhsil Nazirliyinin əməkdaşlarının, respublikanın qabaqcıl təhsil işçilərinin məqalələrinin daha çox dərc olunmasına diqqət artırılıb. Bir sözlə, "Azərbaycan məktəbi" öz funksiyasını profilinə uyğun olaraq yerinə yetirməkdədir. Onun fəaliyyətinin köklü surətdə yeniləşdirilməsi islahatın təhsil tariximizdə qloballığı, dünya təcrübəsi miqyasında əhatəliliyi ilə də bağlıdır.

Jurnalın səhifələrində dərc edilən məqalələr təhsilin bütün sahələrini, mərhələlərini əhatə etməklə yanaşı, elmlilik, rəngarənglik və aktualıq cəhətdən çox faydalıdır. Təhsilimizin tədqiqinin, onun tarixinin öyrənilməsi, təbliği və gələcək nəsillərə çatdırılması işində jurnalın materialları qiymətli mənbədir.

Azərbaycanda pedaqoji mətbuat sahəsində ən uzunömürlü jurnal olan "Azərbaycan məktəbi"nin səhifələrində Azərbaycan təhsilinin yüz illik tarixi yaşayır. Düşünürük ki, jurnal bundan sonra da təhsilin inkişafına xidmət missiyasını şərəflə yerinə yetirəcək. Bunun üçün aşağıdakı hədəflər müəyyənləşdirilib:

- Jurnalın keyfiyyət səviyyəsini yüksəltmək məqsədilə müzakirələr aparmaq, hər bir yeniliyi

milli təhsil ideologiyasına uyğunlaşdırmaq, jurnalın tarixi missiyasını – Azərbaycan müəlliminə və təhsilinə xidmət vəzifəsini yerinə yetirməsinə nail olmaq;

- Ənənə ilə müasirliyin vəhdətini gözləmək. Hədəf yalnız müasirlik olsa, ənənədən uzaqlaşsaq, inkişafı istədiyimiz kimi təmin edə bilmərik;

- Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu milli ideologiyaya söykənən təhsilin inkişafı strategiyası, insan kapitalının stimullaşdırılması, təhsilin bütün pillə və səviyyələrinin müasir standartlar əsasında yenilənməsi və təlim-təcrübə mübadiləsi ilə bağlı məqalələrin dərcinə nail olmaq;

- Avropanın təhsildə nailiyyət qazanmış ölkələrinin təcrübəsindən yararlanmaq, beynəlxalq təhsil əlaqələrilə bağlı məqalələr vermək;

- Ümumi təhsil müəssisələrində tədris olunan əsas fənlərin hər biri üzrə elmi-pedaqoji ictimaiyyət arasından peşəkar mütəxəssislər seçmək və onlarla əməkdaşlıq etmək;

- Jurnalda pedaqogika, psixologiya elmlərinin praktikaya tətbiqi, klassik pedaqoji fikir və məktəb tariximizin tədqiqi və öyrədilməsi məsələlərinə dair nəzəri-pedaqoji yazılara, fasiləsiz təhsilin həyata keçirilməsi, qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi və təbliği, kurikulum, təhsil proqramları, kadr hazırlığı və s. ilə bağlı məqalələrə üstünlük verilməsini təmin etmək;

- Təhsil sisteminə xüsusilə son illərdə görülən işlər barədə pedaqoji kollektivlərin fikir və düşüncələrini, habelə jurnalda dərc olunan məqalələrin faydalılıq dərəcəsini müəyyənləşdirmək məqsədilə respublikanın şəhər və rayonlarında mütəmadi olaraq oxucu konfransları və "dəyirmi masa"lar keçirmək;

- Qabaqcıl təcrübənin öyrənilməsi, sistemləşdirilməsi, ümumiləşdirilməsi və yayılması ənənəsini yeni məzmun və formada davam etdirmək;

- Xarici ölkə müəlliflərinin təhsilin bu və ya digər probleminə həsr etdiyi ümumbəşəri səciyyə daşıyan məqalələrinin Azərbaycan dilinə tərcümə edilərək dərc edilməsini təmin etmək;

- Elm və Təhsil Nazirliyinin müvafiq qurumlarının öz fəaliyyət sferasına aid yeniliklər,

mövcud problemlər və onların həlli istiqamətində gördüyü işlər barədə məqalələrinin jurnalda çapını təmin etmək;

- Təhsil sahəsində dövlət siyasətinin və təhsilə aid qəbul olunan dövlət proqramlarının icrası ilə bağlı məqalələr sifariş vermək, onların jurnalda çapını təmin etmək.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- ¹ Ağayev, Ə. (1981). "Dəbistan" və "Rəhbər" jurnallarında xalq maarifi və təlim-tərbiyə məsələləri. // Azərbaycan məktəbi, №12.
- ² Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycan müəllimlərinin I qurultayında nitqi. 26 sentyabr 1998. <https://lib.aliyevheritage.org/az/3116236.html>
- ³ İbrahimov, M. (1984). İdrak və ədəb çırağı. // Azərbaycan məktəbi, № 4.
- ⁴ Mehdizadə, M. (1968). Azərbaycan sovet məktəbinin tarixinə dair xülasələr. Bakı: Azərnəşr.
- ⁵ Musayev, N. (2011). "Azərbaycan məktəbi" və təhsil quruculuğu məsələləri. // Azərbaycan məktəbi, № 3.